

Які важливі нововведення вступають в дію для аспірантів з 1 січня 2024 року?

У січні та травні цього року було прийнято нові постанови та зміни до захисту наукових ступенів. У цій статті розкажемо кілька важливих моментів.

1. Процедура захисту є більш індивідуалізована. Спрощено вимоги до складу разової спеціалізованої ради.

Вчена рада навчального закладу освіти тепер приймає рішення про утворення разової спецради лише. Була скасована процедура затвердження справи дисертанта у Міністерстві освіти та науки. Але сама процедура захисту не змінила своєї тривалості й буде займати близько пів року. Унормовано положення про захист дисертації англійською мовою та дозволено навчальним закладам самостійно встановлювати вимоги до обсягу такої дисертації.[1].

Спростили склад разової спеціалізованої ради із захисту дисертації. Тепер складатиметься з голови ради, двох рецензентів – представників того університету (наукової установи), де відбувається захист, і двох офіційних опонентів з інших установ. Можливий інший варіант – голова ради, один рецензент і три офіційні опоненти. Рецензенти та опоненти можуть бути як докторами, так і кандидатами наук (докторами філософії). Не потрібно зараз мати хоча б одну публікацію «у виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus та/або Web of Science Core Collection», ця вимога була для членів ради [1].

2. Аспірантам потрібно одразу планувати захист дисертації там, де вони вступили на навчання.

Перевід аспіранта в інший заклад для захисту – є складним, тривалим і лише за умови, що освітньо-наукова програма у закладі, де навчався аспірант – не акредитована.

Положенням визначено, що здобувач не має права захищати дисертації в закладі, де він навчався, якщо освітньо-наукова програма не пройшла процедуру акредитації. Здобувач має для захисту перевестися у навчальний заклад, де є така акредитаційна програма. Навчальний заклад не має права проводити переведення аспірантів в інших заклад, це має право робити лише МОН. Сама процедура переведення є дуже довготривалою, але теоретично можлива [1].

Умови переведення до іншого закладу також зазначені, у разі якщо заклад не має акредитованої освітньо-наукової програми зі спеціальності здобувача, або в межах одного закладу: переведення на інші умови фінансування (бюджет контракт); переведення на акредитовану освітньо-наукову програму з іншої спеціальності; пріоритетне право на місця державного (регіонального) замовлення мають аспіранти, які навчалися за державним замовленням (у разі наявності місць); переведення здійснюється в межах ліцензованого обсягу закладу; забороняється переведення на першому році навчання [1].

3. Тільки два роки на захист. При протермінуванні двох років – потрібно повторне навчання в аспірантурі (весь курс).

Поставлено нове правило – *дисертацію дозволено захищати не пізніше двох років після закінчення аспірантури*, а якщо після випуску аспірантури минуло понад 6 місяців, то здобувач самостійно оплачує свій захист.

Тобто, претендувати на безплатну процедуру захисту аспірант може у разі проведення захисту не пізніше ніж після 6 місяців після закінчення аспірантури.

Якщо два роки минуло – потрібно повторно вступати в аспірантуру. Такі стислі терміни та обмеження суперечать процедурі підготовки докторів філософії, яка є закріплена у документах Європейського простору вищої освіти, частиною якого є Україна. Таке обмеження є лише в Україні, 4 +2 роки вклястися для захисту дисертації. По Європі середній термін перевищує 4,5 роки захисту дисертації. Наприклад, середні показники у державах Фінляндія – 6,8; США – 7,5 років на захист дисертаційного дослідження [3].

Важливо! Зміни щодо термінів захисту вступають в дію з 01.01.2024 року.

Захисти дисертацій випускниками аспірантури 2023 року та минулих років мають відбутися до набрання чинності цієї постанови (до 01.01.2024 року). Головне – особа, яка була ВІДРАХОВАНА із закладу у зв'язку із завершенням навчання за відповідною освітньо-науковою програмою без захисту дисертації, може вступити до закладу повторно.

4.Нова можливість – відмова від отриманого наукового ступеня

У змінах до порядку присудження наукового ступеня 19 травня було прописано процедуру відмови від науково ступеня, такого раніше не було. “Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)”, прописано можливість добровільної відмови від наукового ступеня.

Уже є перші люди, які відмовилися від свого наукового ступеня. Це міністр освіти й науки України Оксен Лісовий, якого до цього звинуватили у плагіаті, повідомив, що першим відмовився від ступеня кандидата наук. А також Голова Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій Сергій Бабак офіційно відмовився від наукового ступеня доктора технічних наук.

5.Опублікування результатів дисертації у статтях аспіранта – не вважається самоплагіатом.

Зараз уже стало чітко відомо, чи вважається текст статей, які опубліковані раніше плагіатом? Не буде самоплагіатом, якщо статті вказані в анотації дисертації [4].

Є лише одна ВАЖЛИВА норма – пункт 9. Статті, опубліковані після набрання чинності цим Порядком, зараховуються за темою дисертації лише за наявності у них активного ідентифікатора DOI (Digital Object Identifier).

6.Умови зміни наукового керівника аспіранта.

Визначено умови зміни наукового керівника: припинення трудової діяльності в Університеті; неспроможності виконувати свої повноваження; невиконання своїх обов'язків; відмова надавати висновок за результатами наукового керівництва; прийняття в установленому порядку рішення про позбавлення права участі в підготовці та/або атестації наукових кадрів; притягнення до академічної відповідальності за порушення академічної доброчесності відповідно до законодавства; спільне бажання наукового керівника і здобувача та ін. [1].

7.Додаткові зміни у процедурі захисту

1. Підготовка в аспірантурі завершується отриманням диплома доктора філософії після публічного захисту дисертації в разовій спеціалізованій вченій раді.
2. Особа не може входити до складу разової ради у разі, коли вона має реальний чи потенційний конфлікт інтересів щодо здобувача (зокрема, є його близькою особою) та/або його наукового керівника та/або іншого члена разової ради.
3. Видатки, пов'язані з проведенням атестації здобувача, у тому числі з оплатою роботи офіційних опонентів, здійснюються закладом, в якому утворена разова рада, коштом джерел, з яких здійснюється підготовка здобувача. У разі повторного подання дисертації до захисту та проходження атестації видатки, пов'язані з проведенням атестації здобувача, здійснюються ним коштом власних коштів або коштів фізичних, юридичних осіб [1].

8. Опублікування результатів дисертації не змінилось.

Наукові результати дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук мають бути представлені у трьох наукових публікаціях, які розкривають основний зміст дисертації, а саме:

- щонайменше одна стаття у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача;
- статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України (замість однієї статті може бути зараховано монографію або розділ монографії, опублікованої у співавторстві).
- Наукова публікація у виданні, віднесеному до першого – третього квартилів (Q1–Q3) відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank або Journal Citation Reports, прирівнюється до двох публікацій [2].

Використані джерела

1. Постанова про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/502-2023-%D0%BF>.
2. Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1086-19#Text>.
3. Нові правила захисту дисертації доктора філософії: що не так? – <https://www.skeptic.in.ua/phd-thesis-defense-rules-gone-wrong/>.
4. Нові правила захисту дисертації доктора філософії: що не так? – <https://zn.ua/ukr/science/novi-pravila-zakhistu-disertatsiji-doktora-filosofiji-shcho-ne-tak.html>.